

Téma: Získaná organická narušení komunikační schopnosti: Afázie u dětí.

Výzkumný problém: Vytvoření funkční metodické pomůcky pro děti s „dětskou afázií“ k rozvoji expresivní a receptivní složky řeči.

Tématem mého výzkumu je problematika získaných organických narušení komunikačních schopností, konkrétně oblast Afázie u dětí. Výzkumným záměrem by bylo navrhnout a zrealizovat učebnici (či cvičebnici) pro dítě s afázií a následné její použití v praxi. Materiály pro vytvoření učebnice by byly vybrány z již existujících publikací, další podněty pro úspěšné vytvoření výchovné pomůcky chci získat z odborné literatury zabývající se dětskou afázií. Poté, na základě znalostí problematiky vzniku a reedukace dětské afázie, by byly materiály z knih vhodně upraveny s přihlédnutím k dosavadním znalostem dané problematiky.

Cílem je následně zjistit, zda vytvořená kniha (vypracovaná a upravená dle již existujících učebnic/cvičebnic) splňuje všechny požadavky k osvojení expresivní a receptivní složky řeči u dětí s afázií. Požadavkem na knihu by byla především vizuální přitažlivost knihy napomáhající k motivovanosti dětí ke komunikaci a rozmanitost úkolů, her a cvičení napomáhajících k rozvoji mozkových funkcí důležitých v osvojování řeči. Tyto mozkové funkce se projevují ve správnosti porozumět a reprodukovat řeč, a to jak v psané, tak i v mluvené formě.

Záměrem výzkumu by bylo předložení knihy skupince dětí s afázií a formou pozorování se přesvědčit o daných kvalitách knihy.

Výzkumná otázka:

Je vytvořená učební pomůcka zkonstruovaná ve všech směrech tak, aby splňovala veškeré požadavky k osvojení si a následně snadnější reprodukci řeči u afatických dětí v mluvené i psané formě?

Vedlejší výzkumné otázky:

Splňuje vytvořená kniha všechny předpoklady k rozvoji expresivní a receptivní složky řeči u afatických dětí?

Je tato kniha přitažlivá pro afatické děti natolik, aby je motivovala ke komunikaci?

Volba výzkumné strategie: kvalitativní výzkum

Vybírám si kvalitativní výzkum proto, že na základě již existujících poznatků chci vytvářet zcela novou vyučovací pomůcku, u které následně budu pomocí pozorování a rozhovorů zjišťovat její kvality. Veškeré poznatky z individuálních výzkumů se poté pokusím generalizovat na celou problematiku dětské afázie a dokázat tak, že pomůcka bude schopna být úspěšně používána k reedukaci ve speciálních zařízeních.

Nejvhodnější metody sběru dat pro můj výzkum:

Sběr dat chci získat pomocí pozorování dětí při práci s knihou. Budu pozorovat jejich reakce na úkoly, jak dlouho si knihou budou prohlížet, zda bez zájmu krátce, nebo delší dobu se zájmem (bude se muset přihlídnout k aktuálnímu psychickému rozpoložení dětí, to je: k únavě dítěte, jeho náladě apod.).

Dále bych provedla rozhovor s dětmi a zeptala se jich na jejich názory; jak se jim kniha líbí apod. Rozhovor bych směřovala i na určité úkoly, které se v knize budou vyskytovat a mohly by dělat dětem problémy, nebo na úkoly, které budou neobvykle provedeny, a bude potřeba zjistit, zda vyhovují požadavkům a předpokladům úspěšně provedené knihy. Provedla bych rozhovor také s učiteli – logopedy a s odborníky (afaziologi).

Představa o počtu zkoumaných jednotek a způsob jejich kontaktování:

Ráda bych provedla výzkum alespoň s pěti dětmi. Konečný počet dětí je dán celkovým počtem takto postižených dětí v České Republice. Dětská afázie je poměrně málo vyskytující se vada řeči. Kontaktování by se dělo pomocí odborných zařízení: SPC se zaměřením na logopedii, či jiných center a organizací, kterých by daní jedinci byly členy.

Úryvek z připravovaného nástroje sběru dat – scénář rozhovoru

1. Co se ti na knížce nejvíc líbí?

2. Zkus mi říci, co tyto obrázky znázorňují. (za účelem dozvědět se, zda jsou obrázky pro děti v tom konkrétním úkolu dostatečně srozumitelné).
3. Kdybys měl/a a tuto knížku doma, co bys v ní dělal/a nejraději?
4. Bavilo by tě učit se z této knížky víc než z těch co máš teď? Zkus mi říci proč ano (popřípadě proč ne)
5. Co ti dělá většinou z úkolů v učebnicích největší problémy? (zjistit s čím má dítě problém a následně navazovat na tuto problematiku - ptát se na konkrétní úkoly pro dítě označené jako problémové, zjistit, zda by úkoly v knize z oblasti, které pokládá za problematkové, by ho bavily; popřípadě dle situace a rozpoložení dítěte nějaký úkol vyzkoušet).

Otázky by musely vycházet s přihlédnutím k věku dítěte a jeho komunikačním schopnostem, dopředu se musí naplánovat možné varianty otázek dle potřeb dítěte v komunikaci.

Odůvodnění a popsání výhod i nevýhod, možné problémy etické a praktické:

Provedení výzkumu afatických dětí by muselo být provedeno individuálně návštěvou každého dítěte zvlášť, neboť je velice pravděpodobné, že tyto děti budou bydlet v různých částech České Republiky. Z toho plynou zjevné nevýhody pro výzkumníka: dojíždění za těmito dětmi i na velice dlouhou vzdálenost, je tu možnost vysokých výdajů za cestování. Dále výzkumník nebude mít možnost přímého srovnání reakcí s jinými dětmi, předpoklad, že dítě bude prvně samo prohlížet knížku je malá, spíše se očekává, že výzkumník bude po velice krátké chvíli, nebo ihned po předložení knihy zároveň provádět rozhovor s dítětem. Výzkumník se bude potýkat s ostýchavostí a nedůvěrou dítěte k cizí osobě, s jeho bariérami v komunikaci a bude muset provést náročnější a promyšlenější přípravou k provedení rozhovoru tak, aby se dítě nezaleklo, neuzavřelo do sebe, nebo přestalo chtít s výzkumníkem spolupracovat. Dále je také možné odmítnutí přístupu k afatickému dítěti jeho rodiči, nebo zařízením jejichž je členem. Výhody: soustředění se jen a pouze na jedno dítě, tím pro výzkumníka výrazně snížena možnost přehlédnutí důležité reakce, jak tomu může nastat při pozorování skupinky dětí. Další výhodou jsou pak poznámky vypracované jen k jednomu dítěti, výzkumník se pak lépe vyzná v zápiscích z pozorování a lépe si pak dokáže zpětně uvědomovat důvody reakcí dětí.

Terénní poznámky a záznam z prvního realizovaného pozorování

Terezka, 9 let, pozorování 10 minut

Terezka byla velice ostýchavá, ale nakonec přeci jen zvítězila zvědavost. Knížku náhodně otevřela a začala pomalu listovat. Nemluvila, své pocity dávala najevo pouze neverbálně: když se jí zalíbil nějaký obrázek, reagovala úsměvem; zájem o cvičení – či spíše cvičení upravené do formy hry, přejížděla po stránce knihy prstem, zkoušela si nanečisto cvičení vyplnit. Konkrétně v jejím případě jde o afázii, při které rozumí všemu, co se po ní chce, ale nedokáže zformulovat odpověď. Z toho také vyplývá její přístup k práci: ráda prohlíží, potichu (bez hlasu) pročítá, zkouší různá cvičení, při zkoušení některých cvičení se mnou rychle ukazuje, maluje... ale verbální komunikaci se vyhýbá, na cvičení, při kterých se má komunikovat reaguje spíše úzkostně, odpovídá těžkopádně, s chybami ve stavbě vět, vyskytují se velice často dramatismy. Nejraději komunikuje pomocí obrázků, gest, mimiky...

V případě Terezky je pozitivní, že díky porozumění zadání a vůbec všeho, co se kolem ní děje, nemá valný negativní dopad na zájem o dění kolem ní – tedy kolem bydliště, školy, kamarádů... Je bystrá a díky přiměřenému intelektu dokáže nacházet potřebné prostředky k tomu, jak se dorozumět. I když nerada verbálně komunikuje, neztrácí mít o komunikaci zájem.

Námět k modifikaci výzkumného návrhu na základě předchozího bodu

V případě typu afázie, při které jedinec nerozumí tomu, co mu říkám, je nutné upravit a změnit přípravu k rozhovoru a celkově ke komunikaci: rozhovor pomocí obrázků, znaků či symbolů, nebo i pomocí znakové řeči, či jiného komunikačního kanálu používaného v rámci systémů alternativní komunikace. Rozhovor by byl celkově obtížně prováděn a předpokládám, že by byl v různých ohledech i neodpovídající k původnímu záměru sdělení: nutné jednoduché otázky kvůli možnosti nepochopení požadavku dítětem, nebo i nesprávné dekodování odpovědi výzkumníkem.

Relevantní literatura:

TRUHLÁŘOVÁ M. *Obrázkový slovník pro afatiky*. 5. vyd. (3. české). Praha : Avicenum, 1984. 26 s., různé stránkování.

KUTÁLKOVÁ, D., PALODOVÁ, D. *Palatolalie a afázie : metodika reedukace*. 1. vyd.. Praha : Septima, 2007. 48 s. ;. ISBN: 978-80-7216-242-0

CSÉFALVAY, Z. a kol. *Terapie afázie : teorie a případové studie*. 1.vyd. Praha : Portál, 2007. 175 s. ISBN: 978-80-7367-316-1

MIMROVÁ, M. *Afázie : soubor cvičných textů pro reedukaci afázie*. 1. vyd. Praha : Triton, 1998. 80 s. ISBN: 80-85875-81-0.

KIML, J. *Afasie a reedukace řeči : foniatrická studie*. 1.vyd. Praha : SZdN, 1969. 234 s.

LECHTA, V. a kol. *Diagnostika narušené komunikační schopnosti*. 1.vyd. Praha : Portál, 2003. 359 s. ISBN 8071788015

ZSOLT, C. a kol. *Terapie afázie : teorie a případové studie*. 1. vydání. Praha : Portál, 2007. 175 s. ISBN 9788073673161

CODE, C. *Language, aphasia, and the right hemisphere*. Chichester : J. Wiley, 1987. 12 il., 205 s.. ISBN: 0-471-91158-5.

MARKOVÁ J. *Terapia afázie : úroveň viet*. 1. vyd.. Bratislava : Vydavateľstvo UK, 2008. 90 s. ISBN: 978-80-223-2472-4

LYNDSEY, N., CROOT, K. *Progressive language impairments : intervention and management*. Hove : Psychology; Taylor & Francis Ltd 2009. ,. s. 124-326.. ISBN 9781848727014

ZOFIA, U., *Dziecko z niedokształceniem mowy : diagnoza, analiza, terapia*. 1. wyd.. Warszawa : Wydawnictwo szkolne i pedagogiczne, 1989. 194 s.. ISBN: 83-02-03688-9.

Domnívám se, že daleko přesvědčivější výsledky byste přinesla, pokud byste se pokusila postupovat kvantitativně a pokud byste formát vašeho výzkumu zarámovala do podoby tzv. hodnotícího výzkumu – tzn. stanovila si zcela jasně, jaké cíle má knížka mít a pak zjišťovala, zda je naplnila nebo ne, případně pracovala se dvěma knížkami a sledovala jejich efekt na dítě. Ale to chce samozřejmě dlouhodobější výzkum a větší vzorek atd. Trošku se bojím, že vaší práci hrozí banální závěry ve smyslu knížka se dětem i rodičům líbí, baví je, hezky se s ní rozvíjejí. Ale možná je tento výzkum jen doplněním vaší práce, která bude mít své těžiště u vytváření učebnice, nebo někde jinde.